

Euroravnodušna Hrvatska

Dejan Jović

Razmjerno slab odaziv na referendum o ulasku u Europsku Uniju pokazuje da Hrvatska nije ni posebno eurofilična ni eurofobična zemlja, kao što nije ni euroentuzijastična ni euroskeptična. Ona je ponajprije – euroravnodušna

Razmjerno slab odaziv na referendum o ulasku u Europsku Uniju, koji je održan 22. siječnja 2012, pokazuje da Hrvatska nije ni posebno eurofilična ni eurofobična zemlja, kao što nije ni euroentuzijastična ni euroskeptična. Ona je ponajprije – euroravnodušna. U tome nije jedina. Gotovo sve europske zemlje postaju pomalo euroravnodušne. Izbori za Europski parlament 2009. godine pokazali su da je na njima glasovao gotovo jednak postotak birača (43 posto) u Europi koliko ih je izašlo na referendum u Hrvatskoj (43,5 posto). Sudjelovanje na izborima 2009. bilo je oko dva i pol posto manje nego na prethodnim europskim izborima 2004. na kojima je glasovalo 45,5 posto birača.

I u jednome i u drugom slučaju moguće je, naravno, naći određene "olakotne okolnosti" koje ispodpolovičan odaziv na izbore i referendume koji se tiču europskih pitanja smještaju u kontekst drugih trendova te tako rezultate čine manje "lošim". U slučaju izbora za Europski parlament, napominjalo se da je izlaznost bila veća nego na američkim *midterm* izborima za Kongres 2006, kada je na izbore za Predstavnički dom izašlo 36,8 posto, a na izbore za Senat samo 29,7 posto birača, te samo malo manja nego na švicarskim izborima na koje od 1975. nikad nije izašlo više od 50 posto registriranih birača.¹ To doista zvuči kao dobar "izgovor" koji relativizira slabu zainteresiranost za europska pitanja. No prava je ocjena moguća samo ako se usporedi izlaznost na europske i nacionalne izbore u istoj zemlji u slično doba. Svaka takva usporedba pokazuje da je izlaznost na nacionalne izbore mnogo veća nego na europske. Primjerice, na talijanskim parlamentarnim izborima 2008. glasovalo je

Dejan Jović, izvanredni profesor međunarodnih političkih odnosa na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. E-pošta: dejan.jovic@fpzg.hr

80,5 posto upisanih birača, što je bila najniža izlaznost na neke parlamentarne izbore od 1946. godine, koju djelomice objašnjava ukidanje obvezatnog glasovanja u Italiji. No na izborima za Europski parlament 2009. u toj je zemlji glasovalo gotovo 15 posto manje birača ili 65,1 posto. Razlika između odaziva na nacionalne i europske izbore mnogo je veća u Njemačkoj: na parlamentarnim izborima 2009. glasovalo je 70,8 posto, a na europskima koji su održani iste godine samo 43,3 posto. U Velikoj Britaniji je na parlamentarnim izborima 2010. glasovalo 65,8 posto upisanih birača, a na europskim izborima 2009. samo 34,5 posto. U Sloveniji je razlika još veća: na parlamentarne izbore 2008. izašlo je 63,1 posto birača, a na europske 2009. godine samo 28,3 posto. U Mađarskoj je na europske izbore 2009. izašlo 36,3 posto, a na nacionalne izbore 2010. godine 46,7 posto birača.² Ukratko, u svim je tim primjerima izlaznost na europske izbore bila manja nego na nacionalne.

Tako je bilo i u Hrvatskoj. Na parlamentarne izbore, koji su održani mjesec i pol prije referenduma, izašlo je 54,3 posto registriranih birača, a na referendum o članstvu u Europskoj Uniji 43,5 posto.³ Naravno, podaci o izlaznosti bili bi drukčiji da su birački popisi drukčije sastavljeni. Izlaznost bi, vjerojatno, bila veća da se nismo našli u krizi, a možda i da je referendum održan u drugo vrijeme, kako je predlagao GONG.⁴ Međutim, te su okolnosti gotovo jednako pogodile i nacionalne izbore i europski referendum, a izlaznost je bila ipak značajno manja 22. siječnja 2012. nego 4. prosinca 2011. Relativno mala izlaznost na referendumu iznenađuje tim više što se radilo o vrlo značajnoj, neki bi rekli "historijskoj", odluci, te tek o drugom referendumu u suvremenoj hrvatskoj povijesti.

Ta razlika pokazuje ponajprije da je Hrvatska *euroravnodušna*. Euroravnodušnost (engl. *euro-indifferentism*) je novi pojam koji trenutačno ne postoji na popisu *ključnih riječi* u vodećim akademskim bibliografskim bazama. Primjerice, u International Bibliography of Social Sciences (IBSS) spominju se euroskepticizam (*euro-scepticism*) 329 puta, euroentuzijazam (*euro-enthusiasm*) – tri puta te eurofilija i eurofobija (*euophilia, euophobia*) dva puta, no nema riječi *euro-indifferentism*. U International Political Science Abstracts, još jednoj relevantnoj referentnoj bazi, euroskepticizam se spominje 49 puta, eurofilija dva puta, dok se drugi pojmovi ne koriste. Ni u specijaliziranoj *tražilici Google Scholar (Google znalac)* nema pojma *euro-indifferentism* ili sličnih termina (primjerice, *EU-indifferentism*). Pojam *indifferentism* (ravnodušnost) pojavljuje se uglavnom u kontekstu religijskih i moralnih tema, i to kao ravnodušnost prema moralnim vrednotama ili pojedinim religijama, ali ne i prema politikama ili prema Europskoj Uniji.

Hrvatsko, ali i šire europsko iskustvo, stvaraju potrebu za novim pojmom. Što je, dakle, euroravnodušnost?

Euroravnodušnost je stanje i (ne)djelovanje koje se temelji na ravnodušnosti prema Europskoj Uniji i njezinim institucijama, predstavnicima i politikama, kao i prema samom njezinu opstanku ili raspadu. Utemeljena je na nedostatku čvrstog stava i/ili osjećaja prema Europskoj Uniji. Dok su euroentuzijazam i osobito euroskepticizam pojmovi koji imaju snažnu emotivnu dimenziju – kao što su u svojim nedavno objavljenim radovima zaključili Nebojša Blanuša, te Božo Skoko i Dragan Bagić⁵

– euroravnodušnost je upravo obratno: nedostatak bilo kakva emotivnog odnosa prema Europskoj Uniji i njezinim politikama. Eurofilija i eurofobija su pojmovi koji ukazuju na aktivizam ili spremnost za aktivizmom, dok je euroravnodušnost izvor i uzrok pasivnosti. U tom smislu, neizlazak na izbore, nesudjelovanje u raspravama ili u procesu odlučivanja kad je riječ o Uniji i njezinim politikama logični su izrazi euroravnodušnosti. Riječ je, ukratko, o općoj nezainteresiranosti za temu.

Euroravnodušnost može imati dvije, međusobno teško spojive, komponente. Prvo, osoba može biti *euroravnodušna* zato što vjeruje da Europska Unija nema stvarnu moć utjecaja ili odlučivanja o bilo čemu što je važno za osobni ili za kolektivni život grupa kojima pojedinci pripadaju (naroda, klase, regije, društvenog sloja i sl.). Ravnodušni smo zato što je irelevantno ono što Unija čini ili ne čini. Ravnodušni smo, također, ako vjerujemo da Europska Unija nema ozbiljne perspektive te stoga ne može ni

Euroravnodušnost je stanje i (ne) djelovanje koje se temelji na ravnodušnosti prema Europskoj Uniji i njezinim institucijama, predstavnicima i politikama, kao i prema samom njezinu opstanku ili raspadu

našteti ni pomoći onome što nam je važno. Pritom je moguće podsjetiti na to da Unija u međunarodnim odnosima postoji tek uvjetno – ona, primjerice, nema pristupa odlučivanju u Ujedinjenim narodima i drugim međunarodnim organizacijama. Bez obzira na sve reforme i pokušaje, još uvijek nije sasvim jasno koji telefonski broj treba nazvati da bi se razgovaralo s "Europom". Razlike unutar same Unije u gledanjima na sva pitanja čine je "tigrom od papira". Stoga se, kažu euroravnodušni, zbog Unije ne treba ni uzbuđivati.

S druge strane, izvor euroravnodušnosti može biti potpuno drukčija ocjena stvarne moći Europske Unije u odnosu prema nacionalnim državama. Mislimo li da je Unija dovoljno jaka da može zanemariti ili čak aktivno smanjiti suverenost nacionalnih država, te da o njoj ovisi hoće li neka zemlja, u ovom slučaju Hrvatska, ući u njezino članstvo ili ne, ponovno se može pojaviti otpor prema bilo kakvom odlučivanju. Čemu odlučivati kad će odluka biti donijeta – u *Bruxellesu*? Štoga odlučili, poduzeli, učinili ili rekli – svejedno je, jer konačan rezultat ne ovisi o nama nego o *njima*. Euroravnodušnost je, dakle, i odgovor na osjećaj velike moći Europske Unije, odnosno nemoći građana, nacionalnih država i domaćih političara da joj se suprotstave.

Dok, dakle, prvi oblik euroravnodušnosti izvire iz ideji o irelevantnosti i besperspektivnosti europskog projekta, drugi je oblik izravan rezultat osjećaja nemoći i uzaludnosti svake inicijative koja bi stajala na putu tom projektu.

Bilješke

- 1 V. intervju Simona Hixa na: <http://www.theeuros.eu/How-the-turnout-at-European,2844.html?lang=fr>. Također: <http://www.globalpost.com/dispatch/european-union/090522/eu-voter-turnout> (pristupljeno 18. veljače 2012).
- 2 Svi podaci o izlaznosti na izbore preuzeti su s web stranice think-tanka International IDEA – Institute for Democracy and Electoral Assistance. V. <http://www.idea.int/vt> (pristupljeno 18. veljače 2012).
- 3 Podaci o izlaznosti su sa web stranice Državnoga izbornog povjerenstva: <http://www.izbori.hr/izbori/dip.ws.nsf/public/index.openform> (pristupljeno 18. veljače 2012).
- 4 V. <http://www.gong.hr/news.aspx?news.sID=3760&ldf=228> (pristupljeno 18. veljače 2012).
- 5 V. pogl. Blanuša, N., "Euroskepticizam u Hrvatskoj" i Skoko, B., Bagić, D., "Pet uvjerenja i 29 razloga protiv" u: Šiber (2011: 11-46, 47-85).

Literatura

- Šiber, I. (ur.) (2011). *Hrvatska i Europa: strahovi i nade*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti. ■